

PRACE NAUKOWE

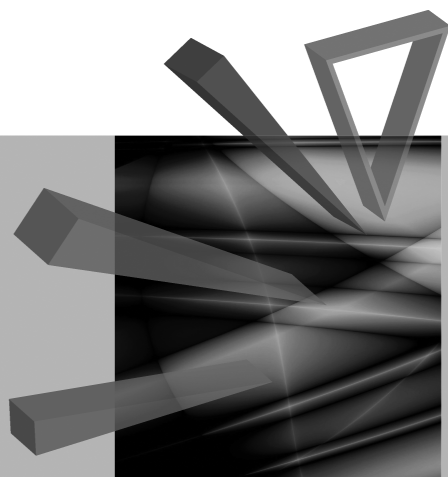
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

320

Gospodarka przestrzenna Uwarunkowania ekonomiczne, prawne i samorządowe

Redaktorzy naukowci

Jacek Potocki

Jerzy Ładysz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-347-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Bartosz Dąbrowski: Uwarunkowania prawne i przestrzenne realizacji inwestycji w postaci parku solarnego.....	11
Katarzyna Domańska, Anna Iwanicka: Konkurencyjność przedsiębiorstw mleczarskich a kryzys gospodarczy na przykładzie województwa lubelskiego.....	20
Marcin Jurewicz: Źródła finansowania działalności izb gospodarczych	31
Marcin Kalinowski: Kontrakt wyborczy czy artykulacja interesów? Dylematy kształtowania polityki gospodarczej na szczeblu lokalnym	38
Alina Kulczyk-Dynowska: Kształcenie w zakresie wiedzy ekologicznej a zrównoważony rozwój regionu.....	46
Henryk Łabędzki: Kapitał ludzki i społeczny na przygranicznych obszarach wiejskich w południowo-zachodniej Polsce.....	56
Magdalena Łyszkiewicz: Kontrola zarządcza w jednostkach samorządu terytorialnego w świetle polskich uregulowań prawnych	67
Piotr Maleszyk: Specyfika lubelskiego rynku pracy.....	80
Karol Mroziak: Zmiany jakości życia mieszkańców w gminie wiejskiej podlegającej suburbanizacji.....	91
Ciechosław Patrzalek, Maria Heldak: Rola rzeczoznawcy majątkowego w gospodarowaniu gminnym zasobem nieruchomości	102
Andrzej Pawlik: Klasyfikacja województw pod względem poziomu innowacyjności.....	111
Agnieszka Perzyńska: Marka w marketingu terytorialnym	120
Jan Polski: Ekonomiczne znaczenie ładu przestrzennego w regionie	128
Katarzyna Przybyła, Eleonora Gonda-Soroczyńska: Przekształcenia bazy ekonomicznej Wrocławia.....	137
Adam Przybyłowski: Strategie regionalne polskich województw w obszarze zrównoważonego rozwoju i transportu	145
Małgorzata Rogowska: Koncepcja kreatywnego miasta w teorii i praktyce.	156
Anna Romanów-Struzik: Analiza postępów w procesie kontraktacji i wydatkowania w ramach PO KL w latach 2007-2010	166
Łukasz Satola: Zróżnicowanie wykorzystania funduszy Unii Europejskiej w układzie centrum – peryferia	176
Agnieszka Stacherzak, Maria Heldak: Przemiany funkcjonalne obszarów wiejskich Dolnego Śląska w latach 1996-2010	186
Alina Walenia: Kierunki i cele polityki rozwoju regionalnego Podkarpacia w latach 2007-2013	196

Magdalena Wiśniewska: Współpraca międzysektorowa na rzecz dynamizacji procesów innowacyjnych.....	207
Dariusz Zawada: Miasto jako produkt skumulowany	216
Adam Zydrón, Piotr Szczepański: Ekonomiczne implikacje decyzji planistycznych a kształtowanie struktury przestrzennej gminy Luboń	226

Summaries

Bartosz Dąbrowski: Legal and spatial conditions of performance of solar farm investment.....	19
Katarzyna Domańska, Anna Iwanicka: The competitiveness of dairy enterprises and economic crisis (on the example of Lublin Voivodeship) .	30
Marcin Jurewicz: Sources of financing of the activity of chambers of commerce	37
Marcin Kalinowski: Electoral contract or articulation of interest? Dilemmas of forming of economic policy on the local level	45
Alina Kulczyk-Dynowska: Education in the field of ecological knowledge and sustainable development of the region.....	55
Henryk Łabędzki: Human and social capital on borderland rural areas in south western Poland	66
Magdalena Łyszkiewicz: Management control in local government in the light of Polish legislature	78
Piotr Maleszyk: Characteristics of the labour market in Lublin Voivodeship	90
Karol Mroziak: Changes of quality of life in a rural community undergoing suburbanization.....	101
Ciechosław Patrzalek, Maria Heldak: The role of the expert in real estate in the management of communal property resources	110
Andrzej Pawlik: The classification of innovation level in voivodeships.....	119
Agnieszka Perzyńska: Brand in territorial marketing.....	127
Jan Polski: Economic meaning of spatial order in region.....	136
Katarzyna Przybyła, Eleonora Gonda-Soroczyńska: Transformation of Wrocław economic base	144
Adam Przybyłowski: Sustainable development and transport in the Polish voivodeships strategies	155
Małgorzata Rogowska: Creative city concept in theory and practice.....	165
Anna Romanów-Struzik: Progress analysis in the process of contracting and spending under Human Capital Operational Programme in the period 2007-2010.....	175
Łukasz Satola: The differences in the use of the European Union funds in the centre – peripheries system	185

Agnieszka Stacherzak, Maria Heldak: Functional transformation in rural areas of Lower Silesia in the years 1996-2010.....	195
Alina Walenia: Directions and aims of the regional development policy for the region of Podkarpacie in the years 2007-2013.....	206
Magdalena Wiśniewska: Fostering innovation processes through inter-sectoral cooperation	215
Dariusz Zawada: City as a cumulative product	225
Adam Zydróż, Piotr Szczepański: Economic implications of planning decisions and shaping spatial structure of Luboń community	236

Katarzyna Domańska, Anna Iwanicka

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

KONKURENCYJNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW MLECZARSKICH A KRYZYS GOSPODARCZY NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Streszczenie: Na konkurencyjność przedsiębiorstwa oddziałuje wiele czynników zarówno o charakterze wewnętrznym, jak i zewnętrznym. W ostatnich latach jedną z ważniejszych determinant konkurencyjności polskich firm był kryzys gospodarczy. Celem niniejszego opracowania jest ocena porównawcza wybranych aspektów konkurencyjności przedsiębiorstw mleczarskich zlokalizowanych na Lubelszczyźnie w sytuacji kryzysu, co ma szczególne znaczenie z punktu widzenia przyszłego rozwoju przemysłu mleczarskiego w województwie lubelskim.

Słowa kluczowe: konkurencyjność przedsiębiorstwa, przemysł mleczarski, kryzys gospodarczy.

1. Wstęp

Obecny etap rozwoju gospodarki stawia przed przedsiębiorstwami zupełnie nowe wyzwania. Niestabilność i coraz większa dynamika przemian w otoczeniu organizacji powodują, że kluczową determinantą wzrostu oraz rozwoju firm stała się ich konkurencyjność. Konkurowanie odbywa się na drodze budowania i/lub osiągnięcia przewagi konkurencyjnej, stanowiącej główne źródło uzyskiwania lepszych wyników na tle konkurentów. Wyrazem przewagi jest osiągnięta przez przedsiębiorstwo pozycja konkurencyjna, uzależniona od wielu czynników zarówno o charakterze zewnętrznym (otoczenie firmy), jak i wewnętrznym (potencjał konkurencyjny).

Niewątpliwie jednym z ważniejszych uwarunkowań o charakterze zewnętrznym, które w ostatnich latach miały ogromny wpływ na funkcjonowanie, a tym samym konkurencyjność polskich przedsiębiorstw, był światowy kryzys gospodarczy. Rozpoczął się on w 2007 r. w Stanach Zjednoczonych, a w 2008 r. jego negatywne skutki stały się odczuwalne również dla polskich firm, w tym także zajmujących się przetwórstwem mleka (tab. 1).

Rok 2007 uznawany był za okres bardzo dobrej koniunktury na rynku mleczarskim. Sprzedaż przetworów mlecznych osiągnęła poziom 21,8 mld zł, natomiast jej

rentowność mierzona wynikiem finansowym netto – 3,04%. Był to poziom najwyższy w ciągu pierwszego dziesięciolecia XXI w. W 2008 r. przychody ze sprzedaży firm zajmujących się przetwórstwem mleka spadły o ok. 5% w stosunku do roku poprzedniego, a przeciętna rentowność sprzedaży netto tej branży obniżyła się do poziomu 0,58%. W kolejnym roku, 2009, wartość tego wskaźnika poprawiła się i wyniosła 3,36%, mimo że przychody pozostały na niezmiennym poziomie. Natomiast w roku 2010 przychody wzrosły o ok. 10% w stosunku do roku poprzedniego, ale rentowność sprzedaży netto spadła do poziomu 2,21%. Poziom stopy inwestowania był z kolei najniższy w 2009 r. (1,03), kiedy to inwestycje miały jedynie charakter odtworzeniowy.

Tabela 1. Wybrane wyniki ekonomiczno-finansowe przetwórstwa mleka w Polsce w latach 2007-2010

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010
Sprzedaż (mld zł)	21,8	20,9	20,9	23,1
Rentowność sprzedaży netto ^a (w %)	3,04	0,58	3,36	2,21
Udział firm rentownych w ogólnej liczbie firm (w %)	84,5	47,3	83,2	80,5
Stopa inwestowania ^b	1,73	1,30	1,03	1,34

^a Stosunek wyniku finansowego netto do przychodów ze sprzedaży; ^b Inwestycje w relacji do amortyzacji

Źródło: „Rynek Mleka – Stan i Perspektywy” 2011, nr 40, s. 9.

Celem niniejszego opracowania było określenie wpływu kryzysu gospodarczego na konkurencyjność wynikową¹ przedsiębiorstw mleczarskich zlokalizowanych na Lubelszczyźnie. Podjęto również próbę określenia głównych czynników determinujących pozycję konkurencyjną, czyli analizy wybranych aspektów konkurencyjności czynnikowej².

2. Charakterystyka badanych przedsiębiorstw

Materiał badawczy stanowiły sprawozdania finansowe 13 spośród 15 mleczarni zlokalizowanych w województwie lubelskim, pochodzące z akt Krajowego Rejestru Sądowego³. Analiza obejmuje lata 2007-2010. Charakterystyka badanych firm w oparciu o wybrane dane została zaprezentowana w tabeli 2.

¹ Konkurencyjność wynikowa określa wyniki konkurowania, a zatem stanowi odzwierciedlenie pozycji konkurencyjnej; zob. M.J. Stankiewicz, *Konkurencyjność przedsiębiorstwa. Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa w warunkach globalizacji*, Dom Organizatora TNOiK, Toruń 2005, s. 37.

² Konkurencyjność czynnikowa eksponuje to, co określa zdolności firm do działań tworzących podstawy ich skutecznego konkurowania, więc jest odzwierciedleniem potencjału konkurencyjnego. Zob. M.J. Stankiewicz, wyd. cyt., s. 37.

³ Jeden z podmiotów został wyeliminowany ze względu na brak obowiązku składania sprawozdań finansowych w KRS, natomiast drugi ze względu na brak ciągłości sprawozdań w analizowanym okresie.

Tabela 2. Charakterystyka lubelskich przedsiębiorstw mleczarskich (dane za rok 2010)

Nazwa zakładu	Wartość aktywów (tys. zł)	Wartość sprzedaży (tys. zł)	Rodzaj asortymentu ^a	Zasięg rynkowy
„Producenci wyspecjalizowani”				
SM „Ryki” Ryki	81 171,2	179 571,3	sery twarde	Polska
ZM Łaszczów	16 968,8	41 245,5	trw	Polska, eksport
ZM Łuków	21 845,0	149 741,6	masło	Polska
„Lokalne mleczarnie”				
OSM Bychawa	5 815,8	14 533,7	trd, trw	pd.-wsch. Polska
OSM Janów Lubelski	1 083,0	4 398,5	trd, trw	gł. teren działania, województwo podkarpackie
OSM „Piaski” Piaski	13 880,2	33 542,0	trd, nw, trw, gł. twrogi	pd.-wsch. Polska, Polska, eksport
SM Biała Podlaska	11 255,7	28 460,0	trd	teren działalności 20-25%, Polska
TSM Tomaszów Lub.	10 763,5	28 482,7	trd, trw	województwo lubelskie, Polska
„Firmy zdywersyfikowane”				
OSM Opole Lubelskie	25 630,0	61 766,4	trd, nw, trw	wsch. i środk. Polska, eksport
SM „Bieluch” Chełm	45 910,0	89 029,0	trd, nw, trw	Polska, głównie pd.-wsch.
SM „Michowianka” Michów	16 962,8	38 027,9	trd, nw, trw	pd.-wsch. i środk. Polska
„Zdywersyfikowani liderzy”				
OSM Krasnystaw	126 316,4	268 547,0	trd, nw, trw	pd.-wsch. Polska, cała Polska, eksport
SM „Spomlek” Radzyń Podlaski	186 789,2	355 113,4	trd, nw, trw, gł. sery twarde	Polska, eksport

^a Rodzaj oferowanego asortymentu (trd – tradycyjny, nw – nowoczesny, trw – trwałe)

Źródło: opracowanie własne, na podstawie dokumentów lubelskich przedsiębiorstw mleczarskich, przechowywanych w KRS.

Ze względu na stosowane strategie lubelskie mleczarnie można podzielić na cztery grupy⁴:

- 1) „producenci wyspecjalizowani”: SM „Ryki” w Rykach (sery twarde i serwatka w proszku), ZM w Łaszczowie (trwałe produkty mleczarskie) oraz ZM w Łukowie (masło) – koncentrują się na produkcji konkretnego rodzaju asortymentu;
- 2) „lokalne mleczarnie”: OSM w Bychawie, OSM w Janowie Lubelskim, OSM „Piaski” w Piaskach, SM w Białej Podlaskiej oraz TSM w Tomaszowie Lubelskim

⁴ Por. K. Domańska, *Grupy strategiczne w sektorze mleczarskim województwa lubelskiego*, „Roczniki Naukowe SERiA” 2009, t. XI, z. 3, s. 75-80.

– oferują tradycyjne wyroby mleczarskie (z wyjątkiem OSM „Piaski”, specjalizującej się w produkcji twarogów) przeznaczone głównie na rynek lokalny;

3) „firmy zdywersyfikowane”: OSM w Opolu Lubelskim, SM „Bieluch” w Chełmie oraz SM „Michowianka” w Michowie – mają w swojej ofercie tradycyjne i nowoczesne produkty mleczarskie, które sprzedają głównie na rynku regionalnym;

4) „zdywersyfikowani liderzy”: OSM w Krasnymstawie i SM „Spomlek” w Radzynie Podlaskim – nowoczesne firmy, posiadające bardzo szeroki asortyment przeznaczony na krajowy i zagraniczny rynek.

3. Ocena konkurencyjności wynikowej lubelskich przedsiębiorstw mleczarskich

Do określenia poziomu konkurencyjności wynikowej można wykorzystać wiele miar zarówno o charakterze syntetycznym, jak i będących zestawem dwu lub kilku mierników⁵. W niniejszym opracowaniu do tego celu wykorzystano wskaźnik możliwego do utrzymania tempa wzrostu przedsiębiorstwa (MTW) zaproponowany przez M.E. Portera. Miernik ten obliczany jest na podstawie następującego wzoru⁶:

$$MTW = \left(\frac{Psn}{A} \right) \cdot \left(\frac{Wfn}{Psn} \right) \cdot \left(\frac{A}{Z} \right) \cdot \left(\frac{Z}{Kwł} \right) \cdot Zz,$$

gdzie: *Psn* – przychody ze sprzedaży; *A* – średni stan aktywów; *Wfn* – wynik finansowy netto; *Z* – zadłużenie; *Kwł* – kapitał własny; *Zz* – część zysku przeznaczona na rozwój.

Ze względu na specyfikę analizowanych firm do powyższej formuły wprowadzono modyfikację polegającą na zamianie części zysku przeznaczonej na rozwój na wartość bezwzględną wyniku finansowego⁷. Wskaźnik MTW może być powszechnie wykorzystywany do pomiaru pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstwa, gdyż ma istotne znaczenie dla trwałego rozwoju firmy i jest wypadkową działania czynników o charakterze popytowo-podażowym (produktywności aktywów, rentowności sprzedaży oraz stopnia zadłużenia)⁸. Poziom możliwego do utrzymania tempa wzrostu w poszczególnych mleczarniach zlokalizowanych w województwie lubelskim prezentuje tabela 3.

⁵ Zob. K. Domańska, *Pozycja konkurencyjna przedsiębiorstw przemysłu mleczarskiego na Lubelszczyźnie*, „Roczniki Naukowe SERiA” 2008, t. X, z. 3, 115-120.

⁶ M.E. Porter, *Strategia konkurencji. Metody analizy sektorów i konkurentów*, PWE, Warszawa 1994, s. 81.

⁷ Taka zamiana jest uzasadniona dwoma przyczynami: 1) pozwala na odzwierciedlenie ujemnego wpływu straty na możliwości wzrostu; 2) w analizowanych firmach cała wartość wyniku finansowego pozostawała w przedsiębiorstwie. Zob. K. Domańska, *Pozycja konkurencyjna...*, s. 115-120.

⁸ K. Domańska, *Czynniki kształtujące przewagę konkurencyjną grup strategicznych przedsiębiorstw mleczarskich na Lubelszczyźnie*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 166, Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław 2011, s. 155.

W 2007 r. wśród najlepszych lubelskich mleczarni pod względem wskaźnika MTW znalazły się: ZM w Łukowie, ZM w Łaszczowie oraz SM „Spomlek” z Radzyna Podlaskiego. W kolejnych latach zakład w Łukowie utrzymał relatywnie korzystną pozycję konkurencyjną i w efekcie zajął pierwsze miejsce pod względem średniego poziomu wskaźnika MTW w latach 2007-2010. Z kolei ZM w Łaszczowie, pomimo niekorzystnego poziomu wskaźnika w latach 2008-2009, we wspomnianym rankingu zajął trzecią lokatę. Jedyne SM „Spomlek” nie zdołał obronić wysokiej pozycji konkurencyjnej i znalazł się na ostatnim miejscu.

Tabela 3. Możliwe do utrzymania tempo wzrostu w lubelskich mleczarniach w latach 2007-2010 (w zł)

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2007-2010
„Producenci wyspecjalizowani”					
SM „Ryki” Ryki	563 768,47	20 617,21	229 111,20	58 226,55	217 930,86
ZM Łaszczów	3 006 512,48	-2 447 321,95	-44 208,83	30 300,60	136 320,58
ZM Łuków	3 584 208,71	225 712,35	8 174,66	1 690 730,56	1 377 206,57
„Lokalne mleczarnie”					
OSM Bychawa	53,29	1,54	177,61	2,02	58,62
OSM Janów Lubelski	8 222,66	-11 606,90	-150,52	-900,20	-1 108,74
OSM „Piaski” Piaski	216,83	392,88	8 053,72	116,68	2 195,03
SM Biała Podlaska	16 992,30	-12 527,15	-25 197,95	92,50	-5 160,08
TSM Tomaszów Lubelski	94 511,07	-260 927,92	54 994,53	63 457,97	-11 991,09
„Firmy zdywersyfikowane”					
OSM Opole Lubelskie	20 265,12	-839 361,71	40 240,16	-15 275,82	-198 533,06
SM „Bieluch” Chełm	24 150,16	59,24	9 104,61	3 716,49	9 257,62
SM „Michowianka” Michów	53,67	-91 092,04	28 841,54	381,50	-15 453,83
„Zdywersyfikowani liderzy”					
OSM Krasnystaw	417 857,23	-145 108,12	122 819,78	148 056,58	135 906,37
SM „Spomlek” Radzyna Podlaski	701 366,09	-16 608 206,44	130 494,42	227,53	-3 944 029,60

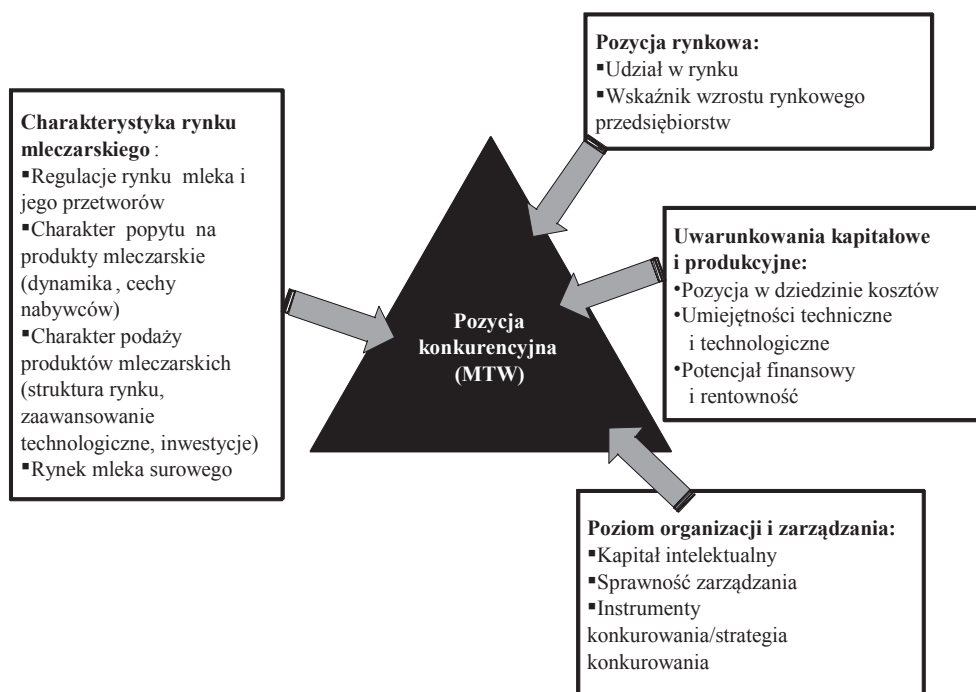
Źródło: jak w tabeli 2.

Najmniej korzystną pozycją konkurencyjną w 2007 r. odznaczały się: OSM w Bychawie, OSM „Piaski” w Piaskach oraz SM „Michowianka” w Michowie. SM „Michowianka” utrzymywała niską pozycję konkurencyjną również w następnych latach. Natomiast pozostałe dwie mleczarnie przez cały analizowany okres zdołały wypracować stosunkowo niski, ale dodatni poziom MTW. W podobnej sytuacji znajdowała się SM „Bieluch” z Chełm – poziom MTW w latach 2007-2010 nie był wysoki, ale przez cały okres osiągał dodatnie wartości. Relatywnie wysoką pozycję konkurencyjną posiadała również SM „Ryki” w Rykach – poziom MTW kształtował się w badanym okresie na dodatnim i stosunkowo wysokim poziomie,

co zaowocowało zajęciem drugiego miejsca pod względem przeciętnego poziomu MTW w latach 2007-2010.

4. Wybrane aspekty konkurencyjności czynnikowej lubelskich mleczarni

Jako podstawę identyfikacji czynników wpływających na konkurencyjność wynikową wykorzystano model R.H. Luchsa i R. Müllera, przedstawiający najważniejsze elementy kształtujące stopę zwrotu z zainwestowanego kapitału, oraz koncepcję kluczowych czynników sukcesu G. Gierszewskiej i M. Romanowskiej⁹. Do każdego z aspektów potencjału konkurencyjnego dobrano zestaw wskaźników, głównie finansowych, przy użyciu których możliwa jest ocena konkurencyjności czynnikowej z uwzględnieniem specyfiki przedsiębiorstw mleczarskich. Efektem tych działań jest model zaprezentowany na rysunku 1.

Rys. 1. Najważniejsze czynniki kształtujące pozycję konkurencyjną w przemyśle mleczarskim

Źródło: opracowanie własne.

⁹ H. Kreikebaum, *Strategiczne planowanie w przedsiębiorstwie*, PWN, Warszawa 1996, s. 119, G. Gierszewska, M. Romanowska, *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa 2009, s. 128-130.

Na potrzeby niniejszego opracowania do oceny konkurencyjności czynnikowej wybrano po jednym ze wskaźników z każdej z trzech grupy czynników potencjału konkurencyjnego uwzględnionych w zaprezentowanym modelu. Do pomiaru pozycji rynkowej wykorzystano udział w rynku, który pośrednio odzwierciedla stopień akceptacji wśród nabywców¹⁰ (tab. 4). Największy udział w rynku w okresie 2007-2010 posiadały: SM „Spomlek” (24,7%), OSM w Krasnymstawie (23,0%) i SM „Ryki” w Rykach (13,4%), natomiast najniższy: OSM w Janowie Lubelskim (0,4%), OSM w Bychawie (1,2%) i TSM w Tomaszowie Lubelskim (2,4%).

Tabela 4. Udział lubelskich mleczarni w rynku regionalnym w latach 2007-2010 (w %)

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2007-2010
„Producenci wyspecjalizowani”					
SM „Ryki” Ryki	12,5	13,5	13,6	13,9	13,4
ZM Łaszczów	6,0	5,2	3,1	3,2	4,4
ZM Łuków	8,5	7,7	8,7	11,6	9,1
„Lokalne mleczarnie”					
OSM Bychawa	1,1	1,2	1,3	1,1	1,2
OSM Janów Lubelski	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4
OSM „Piaski” Piaski	2,4	2,8	2,8	2,6	2,6
SM Biała Podlaska	4,1	4,0	2,3	2,2	3,2
TSM Tomaszów Lubelski	2,7	2,3	2,3	2,2	2,4
„Firmy zdywersyfikowane”					
OSM Opole Lubelskie	6,0	5,7	5,7	4,8	5,5
SM „Bieluch” Chełm	7,0	7,2	7,4	6,9	7,1
SM „Michowianka” Michów	3,2	3,0	3,0	2,9	3,1
„Zdywersyfikowani liderzy”					
OSM Krasnystaw	22,6	24,8	23,7	20,8	23,0
SM „Spomlek” Radzyń Podlaski	23,6	22,0	25,7	27,5	24,7

Źródło: jak w tabeli 2.

W analizowanym okresie wzrost udziału w rynku odnotowały jedynie mleczarnie z Ryk, Radzynia oraz Łukowa, przy czym w dwu ostatnich firmach nastąpił spadek poziomu tego wskaźnika w 2008 r., a dopiero potem wzrost. Spadkową tendencją udziału w rynku charakteryzowały się z kolei mleczarnie z Opola Lubelskiego, Białej Podlaskiej, Tomaszowa Lubelskiego i Łaszczowa. Również spółdzielnia z Krasnegostawu po zwiększeniu poziomu tego miernika w 2008 r. w kolejnych latach odnotowała jego spadek. W pozostałych przedsiębiorstwach udział w rynku w latach 2007-2010 kształtował się na stosunkowo stabilnym poziomie.

¹⁰ Udział w rynku jest uznawany przez niektórych autorów za miarę odzwierciedlającą pozycję konkurencyjną. Jednakże Z. Pierścionek podkreśla, że „nie można wysoko oceniać pozycji przedsiębiorstwa w przypadku jego wysokiego udziału w rynku, a jednocześnie ujemnej rentowności (w długim okresie)”. Zob. Z. Pierścionek, *Strategie konkurencji i rozwoju przedsiębiorstwa*, PWN, Warszawa 2003, s. 184-186.

Spśród uwarunkowań produkcyjnych i kapitałowych wybrano wskaźnik rentowności handlowej, obliczany jako relacja wyniku finansowego netto do przychodów ze sprzedaży. Rentowność stanowi odzwierciedlenie efektywności gospodarowania w firmie oraz jest wyrazem skuteczności zarządzania (tab. 5)¹¹. Najwyższym poziomem rentowności sprzedaży w okresie 2007-2010 wykazały się: ZM w Łukowie (2,01%), SM „Ryki” w Rykach (1,65%) oraz OSM w Krasnymstawie (0,69%). Do najmniej rentownych należy zaliczyć: SM „Spomlek” w Radzynie Podlaskim (-2,09%), OSM w Opolu Lubelskim (-0,99%) i ZM w Łaszczowie (-0,48%). Należy przy tym zaznaczyć, że w badanym okresie żadne z lubelskich przedsiębiorstw nie odnotowało wyraźniej tendencji wzrostowej lub spadkowej w rentowności handlowej.

Tabela 5. Rentowność sprzedaży w lubelskich mleczarniach w latach 2007-2010 (w %)

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2007-2010
„Producenci wyspecjalizowani”					
SM „Ryki” Ryki	2,91	0,60	2,14	0,95	1,65
ZM Łaszczów	8,57	-9,85	-2,03	1,38	-0,48
ZM Łuków	4,49	1,33	0,18	2,03	2,01
„Lokalne mleczarnie”					
OSM Bychawa	0,08	0,01	0,14	0,01	0,06
OSM Janów Lubelski	1,73	-1,94	-0,23	-0,56	-0,25
OSM „Piaski” Piaski	0,10	0,13	0,64	0,08	0,24
SM Biała Podlaska	0,63	-0,60	-1,48	0,08	-0,34
TSM Tomaszów Lubelski	2,38	-4,89	2,04	1,96	0,37
„Firmy zdywersyfikowane					
OSM Opole Lubelskie	0,72	-5,11	1,13	-0,71	-0,99
SM „Bieluch” Chełm	0,73	0,04	0,51	0,31	0,40
SM „Michowianka” Michów	0,05	-2,52	1,49	0,16	-0,21
„Zdywersyfikowani liderzy”					
OSM Krasnystaw	1,76	-1,04	1,00	1,06	0,69
SM „Spomlek” Radzyna Podlaski	2,23	-11,47	0,83	0,03	-2,09

Źródło: jak w tabeli 2.

Do oceny poziomu organizacji i zarządzania posłużono się wskaźnikiem produktywności aktywów (relacja przychodów ze sprzedaży do średniego stanu aktywów), będącym jednym z elementów analizy sprawności działania¹² opartej na rachunku produktywności¹³ (tab. 6). Poziom tego wskaźnika odzwierciedla umiejętności sprawnego wykorzystania zasobów znajdujących się w posiadaniu przedsiębiorstwa

¹¹ M. Sierpińska, T. Jachna, *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, PWN, Warszawa 2006, s. 195.

¹² W. Gabrusewicz, *Podstawy analizy finansowej*, PWE, Warszawa 2005, s. 265.

¹³ Produktywność oznacza stosunek produkcji wytworzonej i sprzedanej w rozpatrywanym okresie do wykorzystywanych lub zużytych zasobów wyjściowych; zob. S. Lis (red.), *Vademecum produk-*

w istniejących uwarunkowaniach zewnętrznych. Najlepsze wyniki pod względem produktywności aktywów w okresie 2007-2010 osiągnęły: ZM w Łukowie (8,91), OSM w Janowie Lubelskim (3,85%) i SM w Białej Podlaskiej (3,48), czyli podmioty relatywnie nieduże, a najniższą produktywność aktywów odnotowały: SM „Spomlek” (1,72), SM „Bieluch” w Chełmie (2,05) oraz SM „Michowianka” (2,09).

Tabela 6. Produktywność aktywów w lubelskich mleczarniach w latach 2007-2010

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2007-2010
„Producenci wyspecjalizowani”					
SM „Ryki” Ryki	2,52	2,40	2,26	2,37	2,39
ZM Łaszczów	3,37	2,60	1,89	2,43	2,57
ZM Łuków	9,24	7,99	9,60	8,80	8,91
„Lokalne mleczarnie”					
OSM Bychawa	2,45	2,46	2,57	2,57	2,51
OSM Janów Lubelski	3,55	3,84	3,95	4,04	3,85
OSM „Piaski” Piaski	3,00	3,35	3,32	2,82	3,12
TSM Tomaszów Lubelski	2,83	2,33	2,64	2,72	2,63
SM Biała Podlaska	4,43	4,28	2,56	2,64	3,48
„Firmy zdywersyfikowane”					
OSM Opole Lubelskie	2,56	2,18	2,26	2,35	2,34
SM „Bieluch” Chełm	2,33	2,02	1,89	1,96	2,05
SM „Michowianka” Michów	2,14	1,92	2,02	2,29	2,09
„Zdywersyfikowani liderzy”					
OSM Krasnostaw	2,41	2,18	2,07	2,13	2,20
SM „Spomlek” Radzyń Podlaski	1,83	1,46	1,61	1,96	1,72

Źródło: jak w tabeli 2.

W trakcie analizowanego okresu systematycznym wzrostem produktywności aktywów cechowały się jedynie mleczarnie z Bychawy i Janowa Podlaskiego. Dla firm z Krasnegostawu, Opola Lubelskiego, Michowa, Radzyna Podlaskiego i Tomaszowa Lubelskiego, krytycznym pod względem produktywności okazał się rok 2008, kiedy to wymienione mleczarnie osiągnęły najgorsze wyniki, natomiast w kolejnych latach poziom miernika ulegał stopniowej poprawie. Z kolei w przedsiębiorstwach mleczarskich z Białej Podlaskiej, Chełma, Ryk i Łaszczowa poziom produktywności majątku spadał do 2009 r., a poprawa nastąpiła dopiero w 2010 r. W pozostałych mleczarniach nie odnotowano ani wyraźnej tendencji wzrostowej, ani spadkowej w kształtowaniu się poziomu wskaźnika produktywności aktywów.

5. Podsumowanie

Światowy kryzys gospodarczy wpłynął niekorzystnie na warunki funkcjonowania wszystkich podmiotów gospodarczych. Jego konsekwencje począwszy od 2008 r. były odczuwalne również dla polskiego sektora mleczarskiego. Spośród lubelskich mleczarni w największym stopniu negatywny wpływ kryzysu uwidocznił się w SM „Spomlek” w Radzynie Podlaskim, której pozycja konkurencyjna w badanym okresie znacznie się pogorszyła. Przyczyny takiej sytuacji tkwiły w głównej mierze w stosunkowo niskiej sprawności gospodarowania zasobami oraz zarządzania sprzedażą w zaistniałej sytuacji gospodarczej (straty na opcjach walutowych, załamanie eksportu oraz obniżenie cen wyrobów proszkowanych, zwłaszcza w 2008 r.).

Wśród lubelskich mleczarni w najmniejszym stopniu kryzys dotknął przedsiębiorstwa wąsko wyspecjalizowane, oferujące swoje wyroby na terenie całej Polski, takie jak ZM w Łukowie i SM „Ryki” w Rykach. Utrzymały one pozycję konkurencyjną na stosunkowo wysokim poziomie, głównie dzięki relatywnie wysokiej sprawności zarządzania sprzedażą, natomiast w przypadku mleczarni z Łukowa – także w wyniku sprawnego wykorzystania własnych zasobów. Skutki kryzysu gospodarczego były też relatywnie słabo odczuwalne przez firmy obsługujące głównie rynek lokalny (OSM w Bychawie, OSM „Piaski” w Piaskach, SM „Bieluch” w Chełmie), na którym w stosunkowo niewielkim stopniu widoczne były skutki kryzysu. Pozycja konkurencyjna wymienionych przedsiębiorstw, pomimo niekorzystnych uwarunkowań zewnętrznych, pozostała na stosunkowo niskim, ale dodatnim poziomie.

Literatura

- Allen R.G.D., *Ekonomia matematyczna*, PWN, Warszawa 1961.
- Domańska K., *Czynniki kształtujące przewagę konkurencyjną grup strategicznych przedsiębiorstw mleczarskich na Lubelszczyźnie*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 166, Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław 2011.
- Domańska K., *Grupy strategiczne w sektorze mleczarskim województwa lubelskiego*, „Roczniki Naukowe SERiA” 2009, t. XI, z. 3.
- Domańska K., *Pozycja konkurencyjna przedsiębiorstw przemysłu mleczarskiego na Lubelszczyźnie*, „Roczniki Naukowe SERiA” 2008, t. X, z. 3.
- Gabrusewicz W., *Podstawy analizy finansowej*, PWE, Warszawa 2005.
- Gierszewska G., Romanowska M., *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa 2009.
- Kreikebaum H., *Strategiczne planowanie w przedsiębiorstwie*, PWN, Warszawa 1996.
- Lis S. (red.), *Vademecum produktywności*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1999.
- Pierścionek Z., *Strategie konkurencji i rozwoju przedsiębiorstwa*, PWN, Warszawa 2003.
- Porter M.E., *Strategia konkurencji. Metody analizy sektorów i konkurentów*, PWE, Warszawa 1994.
- „Rynek Mleka – Stan i Perspektywy” 2011, nr 40.
- Sierpińska M., Jachna T., *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, PWN, Warszawa 2006.
- Stankiewicz M.J., *Konkurencyjność przedsiębiorstwa. Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa w warunkach globalizacji*, Dom Organizatora TNOiK, Toruń 2005.

THE COMPETITIVENESS OF DAIRY ENTERPRISES AND ECONOMIC CRISIS (ON THE EXAMPLE OF LUBLIN VOIVODESHIP)

Summary: Enterprise's competitiveness is influenced by many factors both internal and external ones. During the last years one can notice that economic crisis has been a very important determinant of Polish firms competitiveness. This paper identifies and comparatively assesses the chosen aspects of dairy enterprises competitiveness in Lublin Voivodeship both before the crisis as well as after it. It is of great importance from the point of future dairy industry development view in Lublin Voivodeship.

Keywords: competitiveness of enterprises, dairy industry, economic crisis.